

NIKOLA ČOLAK, *REGESTI MARITTIMI CROATI / HRVATSKI POMORSKI REGESTI, SV. III.*

a cura di / uredila Zrinka Podhraški Čizmek,
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, Split, 2017., 687 str.

Budući da je Hrvatska još od davne prošlosti bila važna pomorska zemlja, plovidba brodova između pojedinih jadranskih luka oduvijek je imala veliku ulogu u životu tamošnjih žitelja. Interes različitih putnika i namjernika, istraživača i pisaca za tu problematiku, u općenitom smislu riječi, također je postojao od davnina, no u suvremenu ga je historiografiju zapravo uveo profesor Nikola Čolak (Janjevo na Kosovu, 1914. – Padova, 1996.), kada je 50-ih i 60-ih godina počeo proučavati stare zapise o pomorcima s istočnojadranske obale, pronađene u mnogobrojnim arhivima s ove i s one strane navedenoga mora. Nastala je tako njegova prva zbirka *Hrvatskih pomorskih regesta / Regesti Marittimi Croati*, tiskana 1985. u Padovi, gdje je potom, osam godina kasnije, objelodanjen i drugi svezak. Zbog profesorove smrti na ovaj treći svezak trebalo je pričekati čak 24 godine, sve dok se njegova unuka, povjesničarka Zrinka Podhraški Čizmek, marljivo i predano nije prihvatila vrlo zahtjevnog posla pregledavanja i slaganja djedovih zapisa te tako sastavila knjigu koja je sada pred čitateljima. Danas su tri sveska Čolakovih *Hrvatskih pomorskih regesta* nezaobilazno vrelo za istraživače povijesti hrvatskog pomorstva.

Zapisi predstavljeni u knjizi, kako je navela urednica (ujedno i lektorica tekstova na talijanskom jeziku), odnose se na prvi dio dokumenata o plovidbi po Jadranu u XVIII. stoljeću. Prikupljeni su u državnim arhivima u Veneciji i Anconi, a ima ih točno 3.927. Profesoru Čolaku u radu je stalno pomagala njegova supruga Terezija ispisujući pisaćim strojem *Erika* podatke koje joj je on diktirao. I sama se urednica knjige sjeća zajedničkog rada djeda i bake u Padovi, koji joj je obilježio djetinjstvo.

Rad na pomorskim regestima profesor Čolak započeo je nakon dolaska u Zadar, gdje je radio kao arhivist, ubrzo shvativši da se u Državnom arhivu u Veneciji nalazi najveći dio dokumenata koji se tiču naše povijesti u doba Mletačke Republike.

Zbog neugodnog političkog sukoba s tadašnjim komunističkim vlastima Hrvatske i Jugoslavije, koji je započeo odmah nakon završetka Drugog svjetskog rata, Čolak je nekoliko godina proveo na prisilnom radu. Stigmatiziran kao bivši robijaš i „hrvatski nacionalist“, morao je 1966. emigrirati te se sklonio u Padovu, gdje je ostao do konca života. Time mu je vrlo blizu bio spomenuti venecijanski arhiv, no u nadolazećim je godinama detaljno pregledavao i ostale pismohrane duž zapadnojadranske obale, od Trsta do Barija. Svi podaci koje je profesor Čolak prikupio tijekom svojega 30-godišnjeg rada sačuvani su u njegovu osobnom arhivu.

Iako su „regesti“ njegovo najvažnije i najpoznatije djelo, valja ovdje spomenuti da je Čolak bio utemeljitelj Hrvatskog centra za povijesne studije (*Centro di Studi Storici Croati*) u Padovi, a autor je i 50-ak radova objavljenih u časopisima *Studi Veneziani*, *Archivio Veneto*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti JAZU* u Zadru, *Pomorski zbornik*, *Janjevački godišnjak „Zvono“* iz Zagreba i dr. Među njegovim knjigama najveći su odjek imale *Iza bodljikave žice. Svjedočanstvo o životu Hrvatske u srbokomunističkoj Jugoslaviji* (Padova, 1977.), *La Jugoslavia comunista fra il dissenso dell'intelligenza e il diritto di Stato della Croazia* (Venezia, 1979.) i *Hrvatska iznad svega. Odsjevi prošlosti – perspektive budućnosti / La Croazia prima di tutto. Riflessi del passato – prospettive nel futuro* (Padova, 1988.), u kojima je zabilježio mučno političko iskustvo u Titovoj Jugoslaviji.

Kako je u predgovoru urednica i navela, taj treći svezak nastavak je niza pomorskih regesta koje je profesor Čolak, kao pravi moderni erudit, planirao objaviti te bi tako trebao nastati *Codex Diplomaticus Maritimus Croatiae*. Dr. sc. Podhraški Čizmek planira i digitalizaciju dokumenata (regesta i *in extenso*), što je već učinila s građom iz navedenoga sveska. Na taj bi se način otvorila mogućnost analize starih spisa ne samo s povijesnoga gledišta nego i interdisciplinarno. Široke mogućnosti koje pruža digitalizacija građe i *online* pretraživanje u tom bi smislu istraživačima i znatiželjnicima bile od neprocjenjive pomoći. Važnosti uporabe suvremene tehnologije svakako je bio svjestan i profesor Čolak, pa se već kao 80-godišnjak htio početi koristiti osobnim računalom smatrajući ga nužnim za posao koji je namjeravao obaviti u budućnosti.

U prva dva sveska predstavljeno je oko 12.000 dokumenata iz državnih arhiva u Veneciji, Fanu i Anconi. U njima se mogu pronaći dragocjeni podaci o vrstama i imenima trgovačkih brodova, imenima i podrijetlu kapetana, brodovlasnika i mornara koji su njima plovili, o robi koju su prevozili, njezinoj cijeni, plaćenim porezima, ali i o ljudima koji su brodovima plovili iz različitih razloga. Saznajemo također i o pomorskim pravcima, dogodovštinama iz svakodnevnog

života, sklapanju poslova, brodolomima, borbama na otvorenome moru, gusarima i sl.

Treći svezak *Hrvatskih pomorskih regesta* započinje predgovorom urednice na hrvatskom i talijanskom jeziku (str. 9-15), slijedi potom, radi lakšeg snalaženja, popis talijanskih, hrvatskih i albanskih toponima (str. 16-20), upute o izgovoru hrvatskih i albanskih imena (str. 21), popis kratica u hrvatskom i talijanskom tekstu (str. 22-24) te popis prikazane građe (str. 25). Središnji dio knjige predstavlja opsežan popis „regesta“ (dokumentarnih vrela) (str. 27-480). Knjiga je opremljena i indeksima, koji čitateljima znatno olakšavaju pretraživanje: onomastički (str. 481-628) i toponomastički (str. 482-668). Na koncu se nalazi dvojezični pogovor (str. 669-678) koji je napisao povjesničar prof. dr. sc. Josip Vrandečić s Filozofskog fakulteta u Splitu. Preslika strojopisa iz 1958. donosi biografiju profesora Čolaka (str. 679-682), a *In memoriam* (str. 683-684) sastavila je povjesničarka dr. sc. Lovorka Čoralić.

Hrvatski pomorski regesti bili su zapravo životni projekt profesora Čolaka i njegove supruge Terezije. No, to su doista zauvijek i ostali jer i danas na spomen navedene teme svakom hrvatskom povjesničaru starije i srednje generacije najprije na pamet padne upravo ime Nikole Čolaka. Stoga je svakako vrlo pohvalna i dragocjena inicijativa njegove unuke, dr. sc. Zrinski Podhraški Čizmek, da se tiskaju i preostali svesci (s ukupno preko 100.000 zapisa) kako bi se na taj način hrvatskim povjesničarima omogućilo neusporedivo lakše snalaženje u golemoj količini podataka pri proučavanju našega pomorstva i trgovine, a nacionalnoj historiografiji darovao divljenja vrijedan doprinos, u spomen na cijenjenog istraživača navedene problematike.

Slaven Bertoša